

การศึกษาเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออก
โดยใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล*

ปรีชา เจริญกิจจจร**

Abstract

This research has two objectives: 1) to study types of conflict of interest of the public school administrators, 2) to explain and predict the intention to avoid conflict of interest of the school administrators by applying The Theory of Reasoned Action.

The sample consisted of 130 school administrators under The Basic Education Commission Offices in the Eastern region of Thailand, the instrument used for collecting data comprises 7 sets of questionnaires on the belief on results of avoidance of conflict of interest, evaluation of avoidance of conflict of interest, direct attitude toward the avoidance of conflict of interest, the belief of subjective norm, motivation in compliance with subjective norm, direct subjective norm and the intention to avoid conflict of interest. Statistical analysis used to summarize data was Descriptive Statistic. Statistical techniques used to confirm a research hypothesis were Pearson Product Moment Correlation Coefficient, Multiple Regression Analysis and t-test.

The major results indicated the following.

1. Indirect measure of attitude toward the avoidance of conflict of interest was positively and significantly correlated with direct measure at $p < .05$ ($r = .270$).
2. Indirect measure of subjective norm toward the avoidance of conflict of interest was positively and significantly correlated with direct measure at $p < .05$ ($r = .223$).
3. Direct measure of attitude toward the avoidance of conflict of interest positively and significantly affected intention to avoid conflict of interest at $p < .01$ ($\beta = .353$) and direct measure of subjective norm positively and significantly affected intention to avoid conflict of interest at $p < .05$ ($\beta = .199$).

* ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** นิสิตปริญญาเอก สาขาภาวะผู้นำบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

4. Direct attitude toward the avoidance of conflict of interest (direct measure) and direct subjective norm (direct measure) toward the avoidance of conflict of interest could jointly and significantly predict the intention to avoid conflict of interest of school administrators by 23.60 percent, significantly correlated with at $p < .01$.

In analyzing 5 types of single behavior, it was found that four out of five of direct attitude toward behavior and two out of five of direct subjective norm toward behavior have positive influence on 5 types of behavioral intention, but have different levels of importance as follows.

1. Only direct attitude toward behavior has positive influence on the intention to avoid unfair treatment and injustice in performing one's duty, and the intention to avoid using school equipment, appliances, tools, and personnel for personal interest, and the intention to avoid receiving gifts or presents in various forms at a statistical significance of $p < .01$.

2. Only the direct subjective norm toward behavior has positive influence on the intention to avoid using office hours for personal business at a statistical significance of $p < .01$.

3. Both direct attitude toward behavior and direct subjective norm toward behavior have positive influence on the intention to avoid abusing power in accepting children to enroll in school at a statistical significance of $p < .05$ and $p < .01$ by direct subjective norm toward behavior has higher influence than direct attitude toward behavior.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะการเกิดผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนของรัฐ 2) เพื่ออธิบายและทำนายเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล

ประชากรที่ศึกษาเป็นผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 130 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามจำนวน 7 ชุด ประกอบด้วยแบบสอบถามความเชื่อเกี่ยวกับผลของการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง การประเมินผลของการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง เจตคติทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง และเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ ใช้สถิติการหาความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณและสถิติที่

สรุปผลการวิจัยพบว่า

1. เจตคติทางอ้อมต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับเจตคติทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.01$ ($r = .270$)

2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อมต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$ ($r = .223$)

3. เจตคติทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง มีอิทธิพลทางบวกกับเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.01$ ($\beta = .353$) และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง มีอิทธิพลทางบวกกับเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$ ($\beta = .199$)

4. เจตคติทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง ร่วมกันทำนายเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวม ได้ร้อยละ 23.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.01$

เมื่อวิเคราะห์แบบพฤติกรรมเดี่ยวทั้ง 5 พฤติกรรม พบว่า เจตคติทางตรงต่อพฤติกรรม 4 ใน 5 เจตนาเชิงพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงต่อพฤติกรรม 2 ใน 5 เจตนาเชิงพฤติกรรม มีอิทธิพลทางบวกต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมทั้ง 5 แต่มีน้ำหนักความสำคัญต่างกันดังนี้

1. เจตคติทางตรงต่อพฤติกรรมเพียงตัวแปรเดียวที่มีอิทธิพลทางบวกต่อเจตนาหลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติและขาดความเป็นธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ เจตนาหลีกเลี่ยงการนำอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และ

บุคลากรของโรงเรียนไปใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง และเจตนาหลีกเลี่ยงการรับของขวัญหรือสิ่งกำนัลในรูปแบบต่างๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงต่อพฤติกรรมเพียงตัวแปรเดียวที่มีอิทธิพลทางบวกต่อเจตนาหลีกเลี่ยงการใช้เวลาในราชการไปทำธุระส่วนตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เจตคติทางตรงต่อพฤติกรรมและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงต่อพฤติกรรมร่วมกันมีอิทธิพลทางบวกต่อเจตนาหลีกเลี่ยงการรับฝากเด็กเข้าเรียนในโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ โดยที่อิทธิพลของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงต่อพฤติกรรมสูงกว่าอิทธิพลของเจตคติทางตรงต่อพฤติกรรม

ภูมิหลัง

แต่ก่อนประเทศไทยเคยมีการปกครองแบบศักดินามานาน ซึ่งประชาชนในอดีตมักจะเรียกข้าราชการว่าเป็น “ เจ้าขุนมูลนาย ” ผู้ใหญ่ในสมัยโบราณจึงมักจะสั่งสอนลูกหลานให้เรียนหนังสือหาความรู้มาก ๆ เพื่อจะได้เติบโตขึ้นมาเป็น “ เจ้าคนนายคน ” คนไทยจึงถูกปลูกฝังมาตลอดว่าการเป็นข้าราชการจะมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าประชาชนทั่วไป จึงทำให้บทบาทของข้าราชการไทยมีโอกาสเบี่ยงเบนไปจากอำนาจหน้าที่ที่พึงมีตามกฎหมาย ตามที่ ประสิทธิ์ ดำรงชัย (2543) กล่าวไว้ว่า ยิ่งประเทศไทยเคยมีระบบศักดินามาก่อน ยิ่งมีความรู้สึกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นบุคคลที่สูงกว่าคนทั่วไป จะทำงานทำการอะไรก็มีความเกรงอกเกรงใจ ทำให้บุคคลบางจำพวกที่เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐฉวยโอกาสหาประโยชน์โดยมิชอบให้แก่ตนเองและพรรคพวกญาติมิตร ยิ่งมีอำนาจหน้าที่มากยิ่งขึ้นหาประโยชน์ได้มาก ผลประโยชน์ที่ส่วนรวมจะได้รับก็ยิ่งถูกเบียดบังไปเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้นด้วย แสดงว่าข้าราชการเป็นผู้ที่มีโอกาสที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากงานในตำแหน่งหน้าที่ได้มาก

ข้าราชการเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง และทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากข้าราชการเป็นผู้ที่ทำงานให้รัฐเป็นลูกจ้างของรัฐ จึงถือว่าเป็นลูกจ้างของประชาชนด้วยเพราะรัฐเป็นของประชาชน ฉะนั้นหน้าที่ของข้าราชการจึงต้องทำงานอย่างเต็มความสามารถให้แก่ นายจ้าง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ดังที่ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538) กล่าวไว้ว่า การทำงานราชการเป็นการกระทำเพื่อประเทศชาติและประชาชน เป็นงานซึ่งจะมีผลกระทบทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อสังคมมากกว่าจะมีต่อตนเองและพวกพ้อง งานราชการจึงแตกต่างจากงานเอกชนและงานบริษัท เนื่องจากเป็นการลงทุนลงแรงที่ไม่มีผลกำไรโดยตรงแก่ผู้ทำและหน่วยงาน แต่จะมีผลดีต่อส่วนรวม

เรามักจะได้ยินคำว่า “ ค่าน้ำร้อนน้ำชา ” หรือ “ ค่าเบี้ยบำนาญทาง ” ซึ่งเป็นคำที่ประชาชนที่ไม่ได้ใช้บริการของทางราชการเรียกเงินค่าใช้จ่ายที่ให้กับนายหน้า หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อขอความสะดวกในการไปรับบริการทั้งที่เจ้าหน้าที่อาจไม่ได้เรียกร้องโดยตรง แสดงถึงความไม่สะดวกในการติดต่อราชการและความบกพร่องใน

การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ ถ้าหากเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก อาจเรียกว่า “เงินใต้โต๊ะ” ที่จะจ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ อันเป็นการก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง การกระทำดังกล่าวถือเป็นการทุจริตและประพฤติมิชอบของข้าราชการ หรือ ที่มักเรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “คอร์รัปชัน” ซึ่งเรามักจะได้ยินได้ฟังจากสื่อมวลชนอยู่เสมอ และตามที่เบย์เลย์ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2539 : 35 ; อ้างอิงมาจาก Baylay.) ให้ความหมายว่า การที่ข้าราชการคนใดได้รับเงินหรือสิ่งของมีค่า เพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งตนมีหน้าที่อยู่แล้ว หรือให้ทำในสิ่งที่ตนไม่มีหน้าที่ปฏิบัติ หรือ เลือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยเหตุผลที่ไม่สมควรก็ถือว่าเป็นคอร์รัปชัน

การสำรวจขององค์การเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) เพื่อจัดอันดับภาพลักษณ์ความโปร่งใสของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ประจำปี พ.ศ.2546 ได้จัดอันดับให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีภาพลักษณ์ของความโปร่งใสอยู่ลำดับที่ 64 จากประเทศที่ได้รับการจัดอันดับทั้งหมด 102 ประเทศที่ได้รับการสำรวจ (www.transparency.org/cpi/2002) หมายความว่า ประเทศไทยมีภาพลักษณ์ของความโปร่งใสน้อยกว่าประเทศต่างๆ อย่างน้อย 63 ประเทศจากทั่วโลก เพราะมักจะมีเหตุการณ์ที่แสดงถึงการทุจริตและประพฤติมิชอบของข้าราชการอยู่เสมอๆ เช่น กรณีการฮั้วประมูลงานของกรมทางหลวง กรณีการทุจริตจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ในกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น และอาจมีบางสถานการณ์ที่ไม่เข้าข่ายการทุจริต แต่เป็นการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติงานในหน้าที่ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองหรือพวกพ้อง ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อประชาชน ที่เราเรียกว่า “ผลประโยชน์ขัดแย้ง (Conflict of Interest)” เช่น กรณีการวิ่งเต้นโยกย้ายตำแหน่งของข้าราชการประจำและนักการเมือง กรณีการสั่งย้ายผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ท.ท.) เนื่องจากกรรมาธิการมีส่วนอยู่ในบริษัทเอกชนที่ทำธุรกิจกับหน่วยงานซึ่งตนเป็นผู้กำกับดูแล และกรณีทุจริตการจัดซื้อโคกระบือของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีน้องสาวของเลขาธิการรัฐมนตรีช่วยว่าการเป็นผู้ขายโคกระบือแก่ทางราชการ เป็นต้น โดยที่ความจริงอาจไม่ได้มีการทุจริตเกิดขึ้นก็ตาม แต่ภาพลักษณ์ที่ปรากฏออกมาอาจทำให้ประชาชนเกิดความสงสัยและรู้สึกเคลือบแคลงใจ จนอาจทำให้ภาพพจน์ของทางราชการเสื่อมเสียได้

ปัจจุบันเรามักจะได้ยินคำว่า “ผลประโยชน์ทับซ้อน” ที่เป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์เสมอๆ ศัพท์คำนี้มาจากภาษาอังกฤษว่า “Conflict of Interest” ซึ่งมีผู้แปลเป็นภาษาไทยอย่างหลากหลาย เช่น ผลประโยชน์ทับซ้อน การขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม การขัดกันระหว่างผลประโยชน์ หรือ ผลประโยชน์ขัดกัน เป็นต้น แต่ในงานวิจัยนี้ใช้คำว่า “ผลประโยชน์ขัดแย้ง”

เอพริล เฮจกา เอคินส์ (April Hejka-Ekins, 1998 : 481) ให้ความหมายของผลประโยชน์ขัดแย้งว่าหมายถึง สถานการณ์ที่เจ้าพนักงานของรัฐสบโอกาสในการใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาประโยชน์ส่วนตัว ทำให้เกิดความสับสนในบทบาทระหว่างการรักษาประโยชน์ส่วนตนและการรักษาประโยชน์ส่วนรวม

ผลประโยชน์ขัดแย้งนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะผลประโยชน์ด้านทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น ยังรวมถึงประโยชน์ด้านสังคม จิตใจและการเมืองด้วย

ดูเหมือนว่าผลประโยชน์ขัดแย้งนี้จะป็นรูปแบบหนึ่งของการทุจริตในหน้าที่ แต่กมล กอบกัยกิจ (2543) ให้ความเห็นว่า ผลประโยชน์ขัดแย้งมีความเหลื่อมล้ำกันกับการทุจริตนั้นก็น่าจะถูกมากกว่า ทั้งนี้เพราะผลประโยชน์ขัดแย้งยังไม่ถึงขั้นการเป็นทุจริต แต่ผลประโยชน์ขัดแย้งนั้นสามารถแปรเปลี่ยนไปเป็นการทุจริตได้ในภายหลัง ถ้าหากมีการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น การทุจริตเป็นการกระทำที่กว้างกว่าผลประโยชน์ขัดแย้ง แต่การกระทำทั้ง 2 อย่างนี้มีข้อที่น่าพิจารณาและน่าสนใจ คือ ผลประโยชน์ขัดแย้งเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายเรียบร้อย จึงไม่สามารถเอาผิดทางกฎหมายได้ เพียงแต่เราถือว่าการกระทำนั้นเป็นพฤติกรรมไม่เหมาะสมและไม่สมควร ถือเป็นการขัดต่อจริยธรรมเท่านั้น ส่วนการทุจริตนั้นเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายอย่างร้ายแรงและเป็นความผิดที่ชัดเจนเห็นได้ในตัวเอง หากจะเปรียบเทียบผลประโยชน์ขัดแย้งกับระดับความผิดของการคอร์รัปชัน 3 ระดับของ Heidenheimer ซึ่งประกอบด้วย คอร์รัปชันสีขาว คอร์รัปชันสีเทา และคอร์รัปชันสีดำแล้ว คอร์รัปชันสีขาวและสีเทานี้จะเป็นส่วนหนึ่งของผลประโยชน์ขัดแย้ง เพราะเป็นพฤติกรรมที่อยู่ในช่วงต่อระหว่างการกระทำความผิดทางอาญากับการกระทำผิดในทางจริยธรรม ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อภาครัฐโดยรวม ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

โรงเรียนถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญในการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระยะยาวในการพัฒนาประเทศการที่โรงเรียนจะมีศักยภาพในการพัฒนาและให้การศึกษาแก่เด็กอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องอาศัยความรู้ความสามารถของผู้บริหารและครูในโรงเรียนเป็นสำคัญ ดังที่โธมัส อุดมบุญญาภาพ (2528 : 4) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่ประชาชนตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ การศึกษาของชาติจะดีหรือไม่ขึ้นต้องขึ้นอยู่กับคุณภาพของบุคลากรในโรงเรียน คือ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเป็นหลัก ซึ่งมีงานวิจัยหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นตัวกลไกสำคัญที่จะทำให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพราะเป็นผู้ดำเนินการบริหารงานด้านต่างๆ ของโรงเรียนให้เป็นไปตามแผนนโยบายของรัฐ

ผู้บริหารโรงเรียนถือเป็นบุคลากรที่มีอำนาจสูงสุดในโรงเรียน ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลการเรียนการสอน รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของครูและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน จึงถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีจำนวนโรงเรียนทั่วประเทศกว่า 20,000 โรงเรียน จะต้องกำกับดูแลและรับผิดชอบต่อการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 3-18 ปี ซึ่งจะเติบโตขึ้นเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไปในอนาคต ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และ ระดมสติปัญญาอย่างเต็มความสามารถในการบริหารงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและนักเรียน รวมทั้งปลูกฝังครูใน

โรงเรียนให้อบรมสั่งสอนนักเรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม และด้วยเหตุที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่จะเคยเป็นครูมาก่อนหรืออาจจัดได้ว่าเป็นครูคนหนึ่งในสายตาประชาชนด้วย ย่อมมีภาพลักษณ์ของการเป็นผู้ให้ เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากสังคม ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องพึงระมัดระวังให้การปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปด้วยความโปร่งใส มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเป็นธรรม และประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับการเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของสถาบันที่ได้รับความเชื่อถือของชุมชนและสังคม

แต่อาจมีบางสถานการณ์ที่ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องประสบกับปัญหาผลประโยชน์ขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก เนื่องจากนโยบายของภาครัฐที่ต้องการให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของโรงเรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 โดยโรงเรียนอาจต้องขอความร่วมมือจากชุมชนหรือบุคคลภายนอก มีการรับบริจาคหรือรับการอุปการะจากผู้ปกครองนักเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอน ทุนการศึกษาหรือทรัพย์สินเงินทองต่างๆ เพื่อใช้ในกิจการของโรงเรียน ซึ่งอาจทำให้ผู้บริหารโรงเรียนเกิดความเกรงอกเกรงใจ หรือ อาจเกิดความคุ้นเคยกับประชาชนในชุมชนและผู้อุปการะโรงเรียน จนอาจทำให้ขาดความเป็นธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การจัดซื้อจัดจ้าง การรับฝากเด็กเข้าเรียนในโรงเรียน โดยไม่ต้องสอบคัดเลือก หรือ คะแนนสอบคัดเลือกไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด หรือ การตอบแทนแก่ประชาชนในชุมชนที่มีส่วนร่วมกับโรงเรียนในรูปแบบอื่นๆ เป็นต้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าผู้บริหารโรงเรียนคิดจะหลีกเลี่ยงปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร มีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งหรือไม่ และอะไรเป็นเหตุให้ผู้บริหารโรงเรียนมีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งเหล่านั้น

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงปัจจัยเชิงเหตุที่ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนมีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงการเกิดผลประโยชน์ขัดแย้ง โดยใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (A Theory of Reasoned Action) ของฟิชไบน์และไอเซน (Fishbein and Ijzen.1975) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ใช้เพื่อการทำนายและอธิบายพฤติกรรม โดยถือหลักว่า “พฤติกรรมอยู่ภายใต้การควบคุมของจิตหรือเจตนา” คำว่า “เจตนา” ในที่นี้หมายถึง “ความตั้งใจที่จะทำ” นั่นเอง ด้วยเหตุที่ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลนี้มีความเที่ยงตรงในการอธิบายและทำนายพฤติกรรมค่อนข้างมาก โดยผ่านการทดสอบมาแล้วทั้งในประเทศและต่างประเทศ อีกทั้งสามารถทำนายพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง (ดูษฎี โยเทลาและประทีป จินฉิ่ง. 2539 : 19) ผู้วิจัยจึงคิดว่าสามารถนำทฤษฎีนี้มาใช้อธิบายเจตนา และอาจทำนายการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม

และจากการศึกษาค้นคว้าของผู้วิจัย พบว่า ยังไม่เคยมีผู้ทำการศึกษาเรื่องผลประโยชน์ขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนโดยตรง จึงเห็นว่าส่วนหนึ่งของผลจากการวิจัยอาจจะได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปแก้ไขหรืออาจนำไปป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นได้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการเกิดผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนของรัฐ
2. เพื่ออธิบายและทำนายเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่อาจเป็นสาเหตุของเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจเรื่องผลประโยชน์ขัดแย้งมากขึ้น
2. เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย เพื่อนำไปแก้ไขและป้องกันมิให้เกิดผลประโยชน์ขัดแย้งในผู้บริหารงานภาครัฐ
3. เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องผลประโยชน์ขัดแย้งของเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนในหน่วยงานอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นผู้อำนวยการของโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 130 โรงเรียน รวม 130 คน

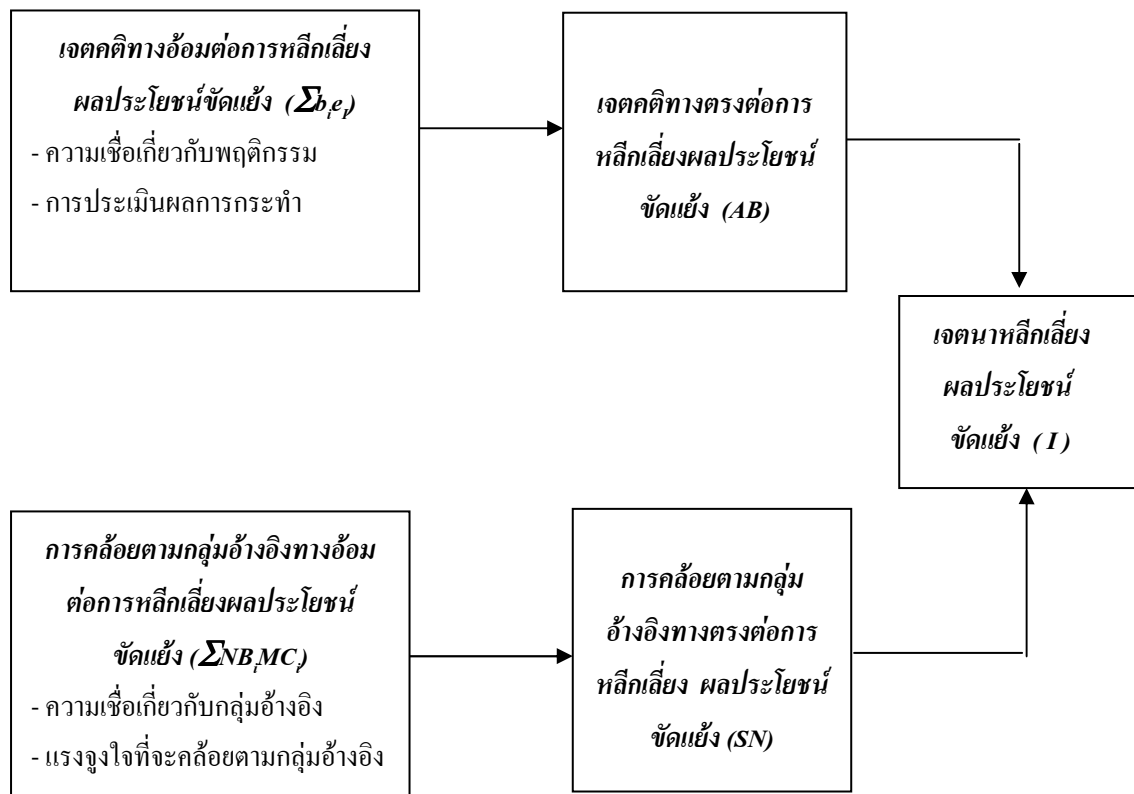
ตัวแปรที่ศึกษา

ประกอบด้วยตัวแปรจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรตาม ได้แก่ เจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง
2. ตัวแปรอิสระ ได้แก่
 - 2.1 เจตคติทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง
 - 2.2 เจตคติทางอ้อมต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง ซึ่งประกอบด้วย
 - 2.2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง
 - 2.2.2 การประเมินผลของการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง
 - 2.3 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง
 - 2.4 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อมต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง ซึ่งประกอบด้วย
 - 2.4.1 ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง
 - 2.4.2 แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตามแนวคิดของทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของฟิชไบน์และไอเซน เป็นทฤษฎีที่ใช้ในการทำความเข้าใจ อธิบายและทำนายพฤติกรรม เจตนาของบุคคลที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม กล่าวคือ พฤติกรรมอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนา และทฤษฎีนี้มีหลักการสำคัญ คือ เชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผลและจะใช้ข้อมูลที่มีอยู่อย่างระมัดระวัง การจะเกิดพฤติกรรมโดยอ้อมต้องมีที่มา ต้องมีเหตุผลที่จะกระทำพฤติกรรมและจะต้องเป็นการกระทำจากเจตนา พฤติกรรมของบุคคลส่วนมากจึงขึ้นอยู่กับเจตนาที่จะกระทำพฤติกรรม เรียกว่า เจตนาเชิงพฤติกรรม (I) ซึ่งมีตัวแปรหลักเป็นตัวกำหนด คือ เจตคติทางตรงต่อพฤติกรรม (AB) เจตคติทางอ้อมต่อพฤติกรรม ($\Sigma b_i e_i$) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงต่อพฤติกรรม (SN) และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อมต่อพฤติกรรม ($\Sigma NB_i MC_i$) ดังแผนภาพความสัมพันธ์เชิงเหตุต่อไปนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบวัดตัวแปรทั้งหมดที่ศึกษาเกี่ยวกับเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วยแบบวัดทั้งหมด 7 ชุด ดังต่อไปนี้

ชุดที่ 1 แบบวัดความเชื่อเกี่ยวกับผลของการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง (b) เป็นมาตรวัดความเชื่อของบุคคลว่าเมื่อกระทำพฤติกรรมดังกล่าวแล้ว จะก่อให้เกิดผลจากการกระทำพฤติกรรมมากน้อยเพียงใด

ชุดที่ 2 แบบวัดการประเมินผลของการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง (e) เป็นมาตรวัดการประเมินผลของบุคคลต่อการกระทำพฤติกรรมดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีเพียงใด

ชุดที่ 3 แบบวัดเจตคติทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง (AB) เป็นมาตรวัดการประเมินความรู้สึกของบุคคล ต่อการละเว้นการกระทำพฤติกรรมที่คาดว่าจะป้องกันการเกิดผลประโยชน์ขัดแย้งได้ในทางบวกหรือทางลบของแต่ละบุคคล

ชุดที่ 4 แบบวัดความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง (NB) เป็นมาตรวัดความเชื่อของบุคคลต่อผู้อื่นที่มีความสำคัญต่อเขาคิดว่าเขาควรหรือไม่ควรกระทำพฤติกรรมดังกล่าว

ชุดที่ 5 แบบวัดแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง (MC) เป็นมาตรวัดระดับความต้องการของบุคคล ที่จะกระทำพฤติกรรมตามความต้องการของผู้อื่นที่มีความสำคัญต่อเขามากน้อยเพียงใด

ชุดที่ 6 แบบวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง (SN) เป็นมาตรวัดการรับรู้ของบุคคลต่อผู้อื่นที่มีความสำคัญต่อเขาคิดว่าเขาควรกระทำหรือไม่ควรกระทำพฤติกรรม

ชุดที่ 7 แบบวัดเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง (I) เป็นมาตรวัดความตั้งใจของบุคคลที่จะละเว้นการกระทำพฤติกรรมที่คาดว่าจะป้องกันการเกิดผลประโยชน์ขัดแย้งได้

การสร้างเครื่องมือ

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือครั้งนี้ ได้ดำเนินการแนวทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ซึ่งจะมีลักษณะเฉพาะ โดยการหาความเชื่อเด่นชัด (Salient Belief) กลุ่มอ้างอิงเด่นชัด (Salient Referents) บังคับเด่นชัด และ คำคุณศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง พร้อมทั้งหาลักษณะสถานการณ์ที่เป็นผลประโยชน์ขัดแย้ง โดยใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open End) กับประชากรที่ศึกษา แล้วจึงนำความเชื่อเด่นชัดและลักษณะสถานการณ์ที่เป็นผลประโยชน์ขัดแย้งที่ได้ มาหาความถี่และคัดเลือกความเชื่อที่มีความถี่สูง เรียกว่า ความเชื่อเด่นชัดที่มีความถี่สูง (Modal Salient Beliefs) โดยใช้เกณฑ์ 75% ของความเชื่อทั้งหมด แล้วนำความเชื่อเด่นชัดที่มีความถี่สูงและลักษณะสถานการณ์ที่เป็นผลประโยชน์ขัดแย้งมาสร้างแบบวัด จากนั้นจึงนำแบบวัดที่สร้างขึ้นทั้งหมดไปตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ

ด้วยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา พิจารณาข้อคำถาม และ ความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละตัว

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาลักษณะสถานการณ์ที่ผู้บริหารโรงเรียนควรหลีกเลี่ยง ด้วยการหาความเชื่อเด่นชัด (Salient Belief) ทำให้ได้ลักษณะผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน 5 สถานการณ์ ได้แก่

1. การใช้เวลาในราชการไปทำธุระส่วนตัว
2. การเลือกปฏิบัติและขาดความเป็นธรรมในการปฏิบัติหน้าที่
3. การนำอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้และบุคลากรของโรงเรียนไปใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง
4. การรับของขวัญหรือสิ่งกำนัลในรูปแบบต่างๆ
5. การรับฝากเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนโดยไม่ต้องสอบคัดเลือก หรือ คะแนนสอบคัดเลือกไม่

ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

จากผลการวิจัย ปรากฏว่าผลการวิจัยสนับสนุนทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลว่าสามารถนำไปใช้อธิบายและทำนายเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งได้อย่างสมบูรณ์ โดยมีเจตคติต่อการกระทำ (AB) ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการกระทำ (SN) ซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคม เป็นสองปัจจัยหลักที่เป็นตัวกำหนดเจตนาเชิงพฤติกรรม หากเราสามารถวัดค่าตัวแปรทั้งสอง เราก็สามารถจะนำค่าที่วัดได้มาคำนวณด้วยวิธีการทางคณิตศาสตร์ เพื่อทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีเจตนาและมีความคิดที่จะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งในระดับสูง และที่น่าสนใจอย่างมาก คือ ผู้บริหารโรงเรียนที่มีเจตนาหลีกเลี่ยงสูงเชื่อว่านักเรียนในโรงเรียนมีความคิดว่าเขาควรหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งน้อยที่สุด กล่าวคือผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดว่านักเรียนในโรงเรียนให้ความสำคัญต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนน้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกันผู้บริหารโรงเรียนนั้นกลับมีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง เพราะคำนึงถึงนักเรียนในโรงเรียนมากที่สุด กล่าวคืออิทธิพลของนักเรียนในโรงเรียนเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดที่จะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

เพื่อให้เข้าใจเรื่องผลประโยชน์ขัดแย้งมากขึ้นและสามารถนำไปแก้ไขและป้องกันมิให้เกิดผลประโยชน์ขัดแย้งในผู้บริหารโรงเรียน ตามความสำคัญของการวิจัยข้อ 1 และข้อ 2

จากผลการวิจัยทำให้ทราบถึงลักษณะสถานการณ์เกี่ยวกับผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออก ที่มีความเชื่อว่า 5 ลักษณะสถานการณ์ดังกล่าวที่ผู้บริหารโรงเรียนควรหลีกเลี่ยง ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง คือ เจตคติต่อพฤติกรรม (AB) และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อพฤติกรรม (SN) โดยผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีเจตคติทางอ้อมและมีเจตคติทางตรงในทางบวกต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งอยู่ในระดับมากและมากที่สุดตามลำดับ และผู้บริหารโรงเรียนมีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อมและมีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงในทางบวกต่อการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งสองตัวแปร และผู้บริหารโรงเรียนมีเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจและมีความคิดที่จะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งในระดับสูง

ตามแนวทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล การจะพัฒนาระดับของเจตนาหรือความตั้งใจที่จะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน ตัวแปรหลักที่มีความสำคัญและควรที่จะต้องพัฒนา คือ เจตคติทางอ้อมต่อพฤติกรรม ได้แก่

1. ความเชื่อเกี่ยวกับผลการกระทำ (b) แม้ว่าผลจากการวิจัยนี้ ความเชื่อเกี่ยวกับผลการกระทำสามารถแยกระดับเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนได้ก็ตาม แต่การพัฒนาความคงอยู่ของเจตนาเป็นสิ่งสำคัญ จะต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยการพยายามชี้ให้ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่า หากสามารถหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งได้จะทำให้เกิดผลดีอะไรบ้าง เช่น หากหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งได้จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ทำให้การบริหารงานเป็นไปโดยราบรื่น เป็นต้น ผลการกระทำด้านดีเหล่านี้จะส่งผลดีต่อตนเอง ครอบครัว และส่วนรวมอย่างไรบ้าง และหากไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งจะทำให้เกิดผลเสียอะไรบ้าง เช่น ทำให้ถูกผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานตำหนิติเตียน ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติยศ เป็นต้น ผลเสียเหล่านี้จะส่งผลร้ายต่อตนเอง ครอบครัว และส่วนรวมอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นพัฒนาความคงอยู่ของเจตนาอาจกระทำได้ด้วยวิธีการจัดอบรม สัมมนาหรือจัดกิจกรรมส่งเสริม โดยการเชิญวิทยากรหรือผู้ชำนาญการในการบรรยายหรืออบรมด้านจริยธรรมในการทำงาน

2. การประเมินผลการกระทำ (e) โดยการชี้ให้เห็นความเลวร้ายของผลที่ตามมาจากการกระทำของเขา จากผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ การเสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติยศ และการเกิดความขัดแย้งกับบุคคลบางกลุ่ม ไม่สามารถแยกระดับเจตนาของกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนออกเป็นกลุ่มสูง-กลุ่มต่ำ อาจใช้ผลการวิเคราะห์เป็นประโยชน์ในการพัฒนา โดยการพยายามชี้ให้เขาเห็นว่า การบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ การเสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติยศ และการเกิดความขัดแย้งกับบุคคลบางกลุ่ม เป็นสิ่งไม่ดีอย่างไร จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเอง ครอบครัว วงศ์ตระกูล องค์กรและต่อภาครัฐโดยรวมอย่างไรบ้าง ส่วนผลจากการกระทำทางบวกที่สามารถแยกระดับเจตนาของกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ การได้รับความเคารพยกย่องและความศรัทธาจากผู้ใต้บังคับบัญชา การเกิดความภาคภูมิใจ การเกิดความเป็นธรรมต่อ

ผู้ร่วมงาน การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยความโปร่งใส การบริหารงานเป็นไปโดยราบรื่น และการได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากผู้ปกครองและชุมชน แสดงว่า กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนที่มีเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งสูง มีความเชื่อว่าหากหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งได้ จะทำให้เกิดสิ่งดีๆ เหล่านี้ตามมา จึงควรมีกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้บริหารโรงเรียนคงความเชื่อดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ โดยการส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนเห็นแจ้งว่า หากหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งได้ เขาจะได้รับผลดีตามที่ได้ประเมินผลไว้จริงๆ ส่วนผลจากการกระทำทางลบที่สามารถแยกระดับเจตนาของกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ การถูกผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานตำหนิติเตียนและการเกิดความวิตกกังวลและความไม่สบายใจในการทำงาน แสดงว่า ผลจากการกระทำทางลบเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่ดีสำหรับเขามากกว่ากลุ่มผู้บริหารโรงเรียนที่มีเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งต่ำ จึงควรพัฒนาความเชื่อของผู้บริหารโรงเรียนให้คงความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีเหล่านี้จะไม่มากระทบต่อเขา หากเขาสามารถหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งได้อย่างแน่นอน ส่วนผู้ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งได้ อาจได้รับผลเสียหรือรับโทษจากการกระทำอย่างจริงจัง เช่น การเข้มงวดกวดขันของผู้บังคับบัญชา หรือ การกำหนดโทษหรือ การลงโทษอย่างจริงจัง

ส่วนผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (NB;) และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (MC;) พบว่า กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนที่มีเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งสูงมีความเชื่อว่านักเรียนในโรงเรียนมีความต้องการให้เขาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งมากกว่ากลุ่มผู้บริหารโรงเรียนที่มีเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งต่ำน้อยที่สุดใน 6 กลุ่ม ในขณะที่เดียวกันกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนที่มีเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งสูง มีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งจากอิทธิพลของนักเรียนในโรงเรียน มากกว่ากลุ่มผู้บริหารโรงเรียนที่มีเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งต่ำมากที่สุด ใน 6 กลุ่ม แสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนคิดว่านักเรียนต้องการให้เขาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งน้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกันอิทธิพลของนักเรียนในโรงเรียนกลับเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้บริหารโรงเรียนคิดจะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งมากที่สุด แสดงว่า ถึงแม้ผู้บริหารโรงเรียนจะมีความเชื่อว่านักเรียนในโรงเรียนมีความคิดว่าเขาควรหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งน้อยที่สุด แต่ผู้บริหารโรงเรียนก็ยังมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามอิทธิพลของนักเรียนในโรงเรียนมากที่สุด หมายความว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความตั้งใจที่จะหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้ง เพราะเห็นแก่เด็กนักเรียนในโรงเรียน การที่ผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญ of นักเรียนถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม หากยึดถือตามแนวทางของ พ.ร.บ.การศึกษาฉบับล่าสุดที่ให้ถือเอานักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้อง จะต้องวางแนวทางและพยายามกระตุ้นให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการเรียนการสอน เช่น อาจให้มีตัวแทนนักเรียนเข้ามาเป็นหนึ่งในคณะกรรมการสถานศึกษา นอกเหนือจากครูอาจารย์ ผู้นำชุมชน และผู้ปกครองนักเรียน เพื่อจะได้รับทราบความต้องการของนักเรียนอย่างแท้จริง

ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องผลประโยชน์ขัดแย้งของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชนในหน่วยงานอื่นๆ ตามความสำคัญของการวิจัยข้อ 3

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน เนื่องจากลักษณะพฤติกรรมที่ศึกษาเป็นพฤติกรรมเชิงลบจึงศึกษาเพียงแค่เจตนาเท่านั้น เพราะเกรงจะเกิดผลกระทบต่อประชากรที่ศึกษา แต่ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลนั้นเชื่อว่าเจตนาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม แต่ไม่ได้หมายความว่าการวัดเจตนาจะเป็นตัวทำนายพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมเสมอไป อาจมีองค์ประกอบอื่นที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเจตนา กับพฤติกรรม เช่น ความสอดคล้องระหว่างเจตนา กับพฤติกรรม และความคงอยู่ของเจตนา ดังนั้นการทำนายพฤติกรรมจากเจตนาจะต้องแน่ใจว่ามีความสอดคล้องกันในความจำเพาะทั้ง 4 คือ การกระทำ เป้าหมาย บริบทและเวลา จะทำให้การทำนายพฤติกรรมแม่นยำมากขึ้น และควรคำนึงถึงความคงอยู่ของเจตนา เนื่องจากเจตนาของบุคคลอาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้นผลจากการวิจัยจึงอาจนำไปใช้ทำนายเจตนาหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนได้เพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ในงานวิจัยเรื่องต่อไปหากมีการศึกษาเจาะลึกในกลุ่มที่มีพฤติกรรมผลประโยชน์ขัดแย้งหรือ ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือตัวแปรอื่นๆ อาจจะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไปถึงพฤติกรรมโดยตรงได้

2. งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องผลประโยชน์ขัดแย้งยังมีผู้ทำการศึกษาน้อย ทั้งที่เป็นเรื่องสำคัญต่อภาครัฐอย่างมาก สมควรส่งเสริมให้มีการศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้ตัวแปรอื่น หรือ กลุ่มประชากรอื่นๆ ของภาครัฐในวงที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการบริการประชาชนหรืองานด้านการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้แก่ข้าราชการ ให้เห็นความสำคัญของการหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ขัดแย้งมากขึ้น

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องผลประโยชน์ขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน โดยจำแนกตามสถานที่ตั้ง ขนาดของโรงเรียน หรือ จำนวนนักเรียน เพื่อให้ได้โรงเรียนที่มีโอกาสเกิดลักษณะผลประโยชน์ขัดแย้งได้มากขึ้น เช่น โรงเรียนที่อยู่ในเขตเมืองหรือเขตเทศบาล อาจมีโอกาสดเกิดลักษณะผลประโยชน์ขัดแย้งได้มากกว่าโรงเรียนที่อยู่นอกเขต เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กมล กอบกัยกิจ. (2543). **มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขผลประโยชน์ขัดกันของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูงในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2538). **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. (2540). **รายงานการวิจัยความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย : การปลูกฝังธรรมและคุณภาพชีวิต**. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดุษฎี โยเหลา และประทีป จินฉ่ำ. (2537). **รายงานการวิจัยปัจจัยสาเหตุของพฤติกรรมนอกรีตนำของครูประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2539). **องค์ความรู้ว่าด้วยการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการไทย**. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Fishbein, Martin. (1975). "Belief, Attitude, Intention, and Behavior." **An Introduction to Theory and Research**. Philippines : Addison – Wesley.
- Fishbein, Martin. (1980). "A Theory of Reason Action : Some Applications and Implications," **In Nebraska Symposium on Motivation**. H. Howe and M.page. Lincoln : University of Nebraska Press. 65 – 116.
- Hejka – Ekins, A. (1998). "Conflict of interest," **International Encyclopedia of Public Policy and Administration**. Cololado : Westview Press. 481 - 485.